BEKWAAM

Herijking Bekwaamheidseisen Leraar

Een verantwoordelijk beroep vereist verantwoordelijke bekwaamheidseisen

AOb CNV FOV Platform VVVO BEROEPSVERENIGING OPLEIDERS MBO

Colofon

Vormgeving en illustraties door Mark Hektor Art / www.markhektor.com

Advies Herijking Bekwaamheidseisen Leraren

De bekwaamheidseisen vormen de grondslag voor de bevoegdheid en verdere professionele ontwikkeling van leraren. Bekwaamheidseisen worden door lerarenopleidingen gebruikt om het curriculum inhoud te geven, en door leraren en hun werkgevers om het gesprek over bekwaamheidsonderhoud en de ontwikkeling van startbekwaam naar vakbekwaam te voeren.

Elke zes jaar krijgt de beroepsgroep van leraren in het po, (v)so, vo en het mbo de mogelijkheid om de bekwaamheidseisen te herijken. Dat heeft de beroepsgroep nu voor de tweede keer gedaan, met als doel de kwaliteit van het beroep leraar te concretiseren en te bewaken. Hiermee wil de beroepsgroep ervoor zorgen dat leraren nu en in de toekomst voldoende toegerust zijn om goed onderwijs te bieden aan alle leerlingen en studenten.

De Algemene Onderwijsbond (AOb), CNV Onderwijs, Beroepsvereniging MBO (BVMBO), de Federatie van Onderwijsvakorganisaties (FvOv) en het Platform Vakinhoudelijke Verenigingen Voortgezet Onderwijs (Platform VVVO) hebben de herijking van de bekwaamheidseisen in opdracht van het Ministerie van OCW uitgevoerd en bieden hierbij namens de beroepsgroep hun advies aan de minister en staatssecretaris van Onderwijs aan.

In dit advies worden de termen 'leraar' en 'leerling' gebruikt om te verwijzen naar alle onderwijsgevenden in het po, (v)so, vo en mbo, en naar de leerlingen en studenten aan wie zij lesgeven.

Inhoudsopgave

Opbouw van de bekwaamheidseisen 6

De Bekwaamheidseisen 8

Inhoudelijk bekwaam 9

Kennis van het vak (algemene eisen) 10

Specificatie leraar po 12

Specificatie groepsleraar 12+ 12

Specificatie leraar vo en docent mbo 13

Specificatie leraar vho 13

Kennis van het curriculum (algemene eisen) 14

Specificatie leraar po 15

Specificatie groepsleraar 12+ 15

Didactisch bekwaam 16

Doeltreffend onderwijzen (algemene eisen) 17

Specificatie leraar po 19

Specificatie groepsleraar 12+ 20

Specifieke leraar vo en docent mbo 21

Specificatie leraar vho 21

Effect van onderwijs evalueren (algemene eisen) 22

Specificatie leraar po 22

Pedagogisch bekwaam 23

Pedagogische relatie (algemene eisen) 24

Specificatie leraar po 25

Specificatie groepsleraar 12+ 26

Specificatie leraar vo en docent mbo 27

Specificatie leraar vho 27

Klassenmanagement (algemene eisen) 28

Specificatie leraar po 28

Professioneel bekwaam 29

Reflectief en onderzoekend handelen (algemene eisen) 30

Zich verhouden tot de organisatie (algemene eisen) 31

Zich verhouden tot de omgeving van de organisatie (algemene eisen) 32

Specificatie groepsleraar 12+ 32

Specificatie leraar vo en docent mbo 33

Belangrijkste wijzigingen in de bekwaamheidseisen 34

Alle leerlingen bediend 35

Nieuw bekwaamheidsgebied: groepsleraar 12+ 37

(V)So dagbesteding en arbeid 39

Concrete eisen, geduid in start- en vakbekwaam 40

Professionele bekwaamheid toegevoegd 41

Tot slot... 42

Opbouw van de bekwaamheidseisen

De bekwaamheidseisen zijn opgebouwd volgens het raamwerkop de volgende pagina, bestaande uit:

- de categorieën pedagogisch, didactisch, inhoudelijk en professioneel bekwaam;
- per categorie: de dimensies aan de hand waarvan de bekwaamheidseisen worden geordend;
- de algemene bekwaamheidseisen die gelden voor alle leraren, geduid in startbekwaam en vakbekwaam;
- de bekwaamheidseisen per type leraar: namelijk de leraar po (groepsleraar 4 t/m 12 jaar), de groepsleraar 12+, de leraar vo/docent mbo (tweedegraads) en de leraar vho (eerstegraads). Dit betreft de kennis en vaardigheden die een leraar, aanvullend op de algemene bekwaamheidseisen, nodig heeft om goed les te geven aan alle doelgroepen waarvoor deze bevoegd is.

Categorie

Dimensie

Inhoudelijk
- Kennis van het vak
- Kennis van het curriculum

Didactisch
- Instructie geven
- Effect van instructie volgen en evalueren

Pedagogisch
- Pedagogische relatie
- Klassenmanagement

Professioneel
- Reflectie op eigen handelen
- Zich verhouden tot de organisatie
- Zich verhouden tot de omgeving van de organisatie
- Zich verhouden tot de beroepsgroep

Algemene eisen

Startbekwaam, *vakbekwaam*

Aanvullende eisen per type leraar

Leraar po
Jonge kind
Oudere kind
(V)so
Pro

Groepsleraar 12+
Pro
OB vso vervolgonderwijs
Vso dagbesteding/arbeid
Isk
OB vmbo basis/kader
Mbo niveau 1

Leraar vo & docent mbo
Pro
Vmbo
OB havo/vwo
Vso vervolgonderwijs
Mbo

in het eigen vak

Leraar vho
Alle doelgroepen leraar vo & docent mbo

BB havo/vwo

in het eigen vak

De Bekwaamheidseisen

INHOUDELIJK BEKWAAM

Inhoudelijk bekwaam wil zeggen dat een leraar de inhoud van het onderwijs beheerst en deze leerbaar kan maken voor leerlingen.

**Cursief blauwe teksten* geven het niveau voor vakbekwaam aan.

KENNIS VAN HET VAK (ALGEMENE EISEN)

- De leraar heeft een grondige beheersing van de leerstof in het te onderwijzen vakgebied/de te onderwijzen vakgebieden, heeft inzicht in vakspecifieke denk- en werkwijzen en kan deze toepassen en in perspectief plaatsen *in uiteenlopende leercontexten.*
- De leraar maakt keuzes in de leerstof, is kritisch *en creatief* in het werken met een lesmethode, verrijkt en vult deze aan, passend bij de doelgroep.
- De leraar legt vanuit vakinhoudelijke expertise verbanden met de dagelijkse praktijk, de actualiteit en/of de beroepspraktijk, passend bij de leeftijd en het ontwikkelingsniveau van de leerling, *en stimuleert leerlingen om zelf persoonlijke en/of maatschappelijke relevantie op te zoeken.*
- De leraar heeft een brede algemene kennis, is op de hoogte van relevante actualiteiten en maatschappelijke ontwikkelingen en integreert deze in het onderwijs.
- De leraar heeft een goede beheersing van de basisvaardigheden taal, rekenen, burgerschap en digitale geletterdheid.

Doelen van de week
Doel spelling
molen
molen
rekenen
blok 3
INLEVERBAK
INLEVERBAK
We respecteren elkaar voor
hoe iemand is.
Iedereen mag meedoen, we
zijn één klas.
We kunnen en mogen
onszelf zijn.

Specificatie leraar po

(doelgroepen: po, (v)so en pro)

- De leraar heeft conceptuele kennis en beheersing van de leergebieden Nederlands, Engels, rekenen en wiskunde, oriëntatie op jezelf en op de wereld, kunst en cultuur, bewegen en sport, digitale geletterdheid en burgerschap; *actualiseert en verdiept deze kennis en speelt actief in op nieuwe inzichten en innovaties binnen het vakgebied of de vakgebieden*.
- De leraar werkt vakintegratief en legt verbanden tussen de verschillende leerinhouden.

Specificatie groepsleraar 12+

(doelgroepen: onderbouw vmbo basis en kader, mbo 1, vso dagbesteding en arbeid, onderbouw vso vervolgonderwijs, praktijkonderwijs, ISK)

- De leraar heeft conceptuele kennis en beheersing van de volgende leergebieden: Nederlands, Engels, rekenen en wiskunde, burgerschap, digitale geletterdheid, aardrijkskunde, geschiedenis, biologie en de praktijkoriënterende vakken; *actualiseert en verdiept deze kennis en speelt actief in op nieuwe inzichten en innovaties binnen het vakgebied of de vakgebieden.*
- De leraar werkt vakintegratief en legt verbanden tussen de verschillende leerinhouden.

Specificatie leraar vo en docent mbo

(doelgroepen: onderbouw havo en vwo, vmbo, pro, mbo, vso vervolgonderwijs, ISK)

- De leraar heeft grondige conceptuele kennis en beheersing van het vakgebied of de gecombineerde vakgebieden waartoe deze is opgeleid en van de toepassing daarvan in de samenleving en beroepen, *actualiseert en verdiept deze kennis en speelt actief in op nieuwe inzichten en innovaties binnen het vakgebied of de vakgebieden.*

- Beroepsgericht: de leraar heeft actuele kennis van de beroepspraktijk in de branche of branches waarvoor deze opleidt en koppelt dit aan de vakinhoud, *actualiseert en verdiept deze kennis en speelt actief in op nieuwe inzichten en innovaties binnen het vakgebied/de vakgebieden.*

- Mbo: *de leraar is in staat om zich kennis en beheersing van nieuwe vakgebieden eigen te maken wanneer de leraar in een nieuw deel van het curriculum wordt ingezet.*

Specificatie leraar vho

(doelgroepen: bovenbouw havo en vwo, gehele tweedegraadsgebied)

- De leraar heeft diepe conceptuele kennis en beheersing van het vakgebied waartoe deze is opgeleid en van de toepassing daarvan in de samenleving en beroepen.

- De leraar heeft kennis van de wetenschappelijke achtergronden van het eigen vak, integreert dit in de les en weet welke wetenschappelijke kennis en methoden van onderzoek gebruikt kunnen worden in het onderwijs.

KENNIS VAN HET CURRICULUM (ALGEMENE EISEN)

- De leraar weet dat de lesinhoud is gebaseerd op het landelijk curriculum met bijbehorende referentieniveaus, leerroutes, kerndoelen, eindtermen en/of kwalificatiedossiers en kan deze informatie doelgericht inzetten voor *het ontwerpen* van het *onderwijs over de leerjaren heen.*

- De leraar heeft inzicht in de inhoudelijke leerlijnen van het onderwijs waarin hij/zij werkzaam is *en van aangrenzende vakgebieden en kan in samenwerking met collega's van andere vakgebieden vakoverstijgend werken.*

- De leraar heeft inzicht in hoe de onderwijsinhoud voortbouwt op het voorgaande onderwijs en voorbereidt op het vervolgonderwijs, de beroepspraktijk en de samenleving, kan deze informatie vinden en doelgericht inzetten *in de ontwikkeling van* het onderwijs en draagt *vanuit inhoudelijke expertise bij aan de breedte, de samenhang en de actualiteit van het curriculum van de school.*

Specificatie leraar po

(doelgroepen: po, (v)so en pro)

- De leraar heeft basale kennis van hoe hij/zij het curriculum kan aanpassen voor doelgroepen met specifieke onderwijsbehoeften, *is in staat om de eigen kennis en expertise te verdiepen en kan dit integreren in verschillende onderwijssituaties voor uiteenlopende doelgroepen.*

Specificatie groepsleraar 12+

(doelgroepen: onderbouw vmbo basis en kader, mbo 1, vso dagbesteding en arbeid, onderbouw vso vervolgonderwijs, praktijkonderwijs, ISK)

- De leraar kent de referentieniveaus en leerroutes passend bij de onderwijsbehoeften van de verschillende doelgroepen.
- De leraar kan het curriculum aanpassen voor subgroepen van leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften.

DIDACTISCH BEKWAAM

Didactisch bekwaam wil zeggen dat een leraar de leerling in staat stelt om kennis en vaardigheden aan te leren.

DOELTREFFEND ONDERWIJZEN (ALGEMENE EISEN)

- De leraar brengt de leerinhoud op een aansprekende manier over en motiveert leerlingen om te leren *en stimuleert leerlingen om hun motivatie te vergroten door keuzevrijheid te bieden voor verdieping in de leerstof.*

- De leraar ontwerpt lessen met instructie en werkvormen die passen bij de doelen en zorgt voor de benodigde leertijd en materialen, *afgestemd op de individuele onderwijsbehoeften van de leerlingen.*

- De leraar ondersteunt het leerproces van leerlingen door het doelgericht en beredeneerd toepassen van (vak)didactische principes, onder meer door het stellen van een duidelijk leerdoel, voorkennis te activeren, duidelijke instructie te geven, woord en beeld te combineren, te scaffolden, actieve verwerking tot stand te brengen en gespreid/herhaald te oefenen *en speelt in op de lessituatie vanuit een breed handelingsrepertoire.*

- De leraar heeft hoge verwachtingen van leerlingen en maakt dit onder meer duidelijk door hen uitdagende leerdoelen te *laten* stellen en hen positieve en constructieve feedback te geven *op de uitwerking daarvan.*

- De leraar stimuleert metacognitief denken passend bij het niveau van de leerling, onder meer door tot zelfreflectie aan te zetten, te modelleren, *verdiepende vragen te stellen die tot denken aanzetten.*

- De leraar herkent verschillen tussen leerlingen en stemt zijn les hierop af door te differentiëren in onder meer tempo, leerdoel, instructie, opdrachten en/of feedback *en benut verschillen in de les ten behoeve van het individuele leerproces van de leerling.*

- De leraar heeft basale *(/diepgaande)* kennis van veel voorkomende (fysieke) beperkingen van leerlingen *en heeft een breed handelingsrepertoire om hiermee om te gaan, gebruikt passende materialen met (visuele) ondersteuning en incorporeert dit in de lespraktijk.*

- De leraar heeft (basale) kennis van het lesgeven aan anderstalige leerlingen *en beschikt over een (breed) handelingsrepertoire om hen effectief te ondersteunen.*

- De leraar *volgt de relevante digitale innovaties* en zet *nieuwe* digitale leermiddelen kundig en doelgericht in *en sluit aan bij de digitale leefwereld van leerlingen om het onderwijs vorm te geven.*

- De leraar handelt op basis van onderwijs(leer)-psychologische basiskennis over het leerproces en de werkzame principes van het leren, wetenschappelijke kennis over effectief onderwijzen en (vak)didactische, domeinspecifieke theorievorming over leer- en werkvormen en *vult het repertoire aan op basis van nieuwe bronnen en inzichten.*

- De leraar heeft basale *(/diepgaande)* kennis van de kenmerken en onderwijsbehoeften van alle doelgroepen waartoe de leraar wordt opgeleid *en is in staat om met die kennis de (leer)potentie van de verschillende doelgroepen te zien en tot ontwikkeling te brengen.*

Specificatie leraar po

(doelgroepen: po, (v)so en pro)

- De leraar heeft kennis van de vroege ontwikkelingsstadia, waaronder de taalontwikkeling, cognitieve en sociaal-emotionele ontwikkeling, en de ontwikkeling van de grove en fijne motoriek in de vroege kindertijd.
- De leraar ondersteunt het tempo en de manier van leren van de leerling en schept voorwaarden voor spelend en zintuiglijk leren.
- De leraar zet alledaagse situaties om tot leeractiviteiten waarin taalontwikkeling wordt gestimuleerd en voorbereidend rekenen wordt verweven, *en ontwerpt activiteiten die spel combineren met doelen op het gebied van taal, rekenen en sociaal-emotionele ontwikkeling.*
- De leraar heeft basale *(/diepgaande)* kennis van prikkelverwerking en de noodzaak om prikkelsensitief te werken *en is in staat dit te incorporeren in verschillende onderwijssituaties voor uiteenlopende doelgroepen.*
- De leraar kan op basis van een analyse van leerresultaten over een langere periode leerlingen gericht en onderbouwd doorverwijzen naar passend vervolgonderwijs.
- So: De leraar kent de verschillende arrangementen die passen bij de onderwijsbehoefte van de diverse doelgroepen.
- So: De leraar heeft kennis van de noodzaak om leerinhouden belevingsgericht en (vaak) buiten het klaslokaal over te brengen *en kan deze benadering effectief toepassen in andere contexten dan het klaslokaal.*

Specificatie groepsleraar 12+

(doelgroepen: onderbouw vmbo basis en kader, mbo 1, vso dagbesteding en arbeid, onderbouw vso vervolgonderwijs, praktijkonderwijs, ISK)

- De leraar heeft basale *(/diepgaande)* kennis van prikkelverwerking en de noodzaak om prikkelsensitief te werken, *en is in staat om dit te incorporeren in verschillende onderwijssituaties voor uiteenlopende doelgroepen.*
- De leraar kan coachende vaardigheden inzetten in het didactisch handelen.
- De leraar kan lesmaterialen aanpassen voor de verschillende doelgroepen zodat deze voor zowel de cognitieve als de sociaal-emotionele leeftijd van de leerling aansprekend zijn.
- De leraar kan leerlingen een gerichte loopbaanoriëntatie en begeleiding bieden.
- Beroepsgericht: De leraar heeft kennis van de theoretische en praktische aspecten van leren op de werkplek, verbindt praktijkvakken (waaronder stage) met theorieonderwijs en *kan dit leerproces begeleiden samen met het beroepenveld en praktijkbegeleiders.*
- Vso: De leraar kent de verschillende arrangementen passend bij de onderwijsbehoefte van de diverse doelgroepen.
- *Vso*: De leraar heeft kennis van de noodzaak om leerinhouden belevingsgericht en (vaak) buiten het klaslokaal over te brengen *en kan deze benadering effectief toepassen in andere contexten dan het klaslokaal.*

Specifieke leraar vo en docent mbo

(doelgroepen: onderbouw havo en vwo, vmbo, pro, mbo, vso vervolgonderwijs, ISK)

- De leraar heeft basale *(/diepgaande)* kennis van prikkelverwerking en de noodzaak om prikkelsensitief te werken, *en is in staat om dit te incorporeren in verschillende onderwijssituaties voor uiteenlopende doelgroepen.*
- De leraar kan leerlingen een gerichte loopbaanoriëntatie en begeleiding bieden.
- Beroepsgericht: De leraar heeft kennis van de theoretische en praktische aspecten van leren op de werkplek, verbindt praktijkonderwijs (stage) met theorieonderwijs *en kan dit leerproces begeleiden samen met het beroepenveld en praktijkbegeleiders.*
- Vso: De leraar kent de verschillende arrangementen passend bij de onderwijsbehoefte van de diverse doelgroepen.
- Vso: De leraar heeft kennis van de noodzaak om leerinhouden belevingsgericht en (vaak) buiten het klaslokaal over te brengen *en kan deze benadering effectief toepassen in andere contexten dan het klaslokaal.*

Specificatie leraar vho

(doelgroepen: bovenbouw havo en vwo, gehele tweedegraadsgebied)

- De leraar heeft kennis van vervolgopleidingen in het hbo en wo en bereidt leerlingen daarop voor.

EFFECT VAN ONDERWIJS EVALUEREN (ALGEMENE EISEN)

- De leraar *ontwikkelt e*n maakt gebruik van bij het vakgebied en de doelgroep passende, valide en betrouwbare (formatieve en summatieve) toetsing en evaluatie, waaronder observatie, praktijkopdrachten en leerlinggesprekken, en volgt zo systematisch de voortgang en signaleert snel waar leerlingen vastlopen en geeft gerichte feedback en effectieve ondersteuning.

- De leraar evalueert de lessen(reeksen) op basis van de gestelde leerdoelen door leerresultaten en leerlinggedrag systematisch te analyseren, *ook in relatie tot de kerndoelen/eindtermen of leerlijnen van het vakgebied* en past naar aanleiding van de evaluatie zo nodig de lessen aan.

- De leraar zorgt voor tijdige en informatieve feedback aan de leerling op de voortgang van de taak en *het leerproces, en stimuleert de leerling om eigenaarschap te nemen over het eigen leerproces en de bijbehorende consequenties.*

Specificatie leraar po

(doelgroepen: po, (v)so en pro)

- De leraar kan door observatie van (speel)gedrag inschatten wat een leerling nodig heeft of wat de interesses van de leerling zijn, en stemt daar de ondersteuning van het leerproces op af.

- Jonge kind: *de leraar kan vroegtijdig mogelijke ontwikkelingsvoorsprong, achterstanden of uitdagingen in taal, motoriek of sociaal gedrag signaleren.*

PEDAGOGISCH BEKWAAM

Pedagogisch bekwaam wil zeggen dat een leraar een veilig, aangenaam, geordend en uitdagend klimaat kan creëren voor leerlingen.

PEDAGOGISCHE RELATIE (ALGEMENE EISEN)

- De leraar bouwt met elke leerling een veilige pedagogische relatie op, waarbij:

  - de verantwoordelijkheid in deze relatie altijd bij de leraar ligt (asymmetrisch).
  - de intentie altijd is dat de leerling leert en zich ontwikkelt (op onderwijs gericht).
  - de leraar de eigen grenzen en die van de leerling in acht neemt.
  - *de leraar op basis van diepere kennis van gedragsproblematiek het onderwijs kan afstemmen op leerlingen met extra ondersteuningsbehoeften op gedrag/sociaal emotionele ontwikkeling.*

- De leraar draagt bij aan de (sociaal-emotionele) ontwikkeling van de leerling tot een zelfstandige en verantwoordelijke volwassene, *en benut hun individuele (sociaal-emotionele) groei in het onderwijs.*

- De leraar signaleert veel voorkomende leer-, gedrags- en werkhoudingsproblemen *en heeft een breed repertoire om hier planmatig mee om te gaan*, kan inschatten of deze de basisondersteuning overstijgen en kan indien nodig een ontwikkelingsperspectiefplan *opstellen en* voert deze uit.

- De leraar is zich bewust van de uiteenlopende achtergronden van leerlingen en houdt hier rekening mee, *sluit aan bij hun leefwereld en handelt sensitief en gelijkwaardig.*

- De leraar handelt op basis van *brede* wetenschappelijke kennis over de cognitieve, emotionele, sociale en morele ontwikkeling van leerlingen en kent de pedagogische principes die de ontwikkeling bevorderen *en past ze doelgericht toe, afgestemd op de doelgroep.*

- De leraar heeft basale *(/diepgaande)* kennis van de kenmerken en sociaal-emotionele behoeften van alle doelgroepen waarvoor de leraar wordt opgeleid, heeft een *breed* repertoire aan pedagogische vaardigheden, *is in staat om nodige sociaal-emotionele nabijheid te bieden aan de verschillende doelgroepen en tegelijkertijd een veilige pedagogische relatie te waarborgen.*

Specificatie leraar po

(doelgroepen: po, (v)so en pro)

- De leraar kan de leerling stimuleren om te praten, vragen te stellen, gevoelens te uiten en zelfstandig gedrag te vertonen.

- De leraar is zich ervan bewust dat er (grote) verschillen in sociaal-emotioneel en cognitief niveau kunnen optreden bij leerlingen uit de verschillende doelgroepen *en is in staat om dit te incorporeren in diverse onderwijssituaties voor uiteenlopende doelgroepen.*

- De leraar heeft basale *(/diepgaande)* kennis van het signaleren en wegwerken van leerachterstanden *en is in staat om dit te incorporeren in diverse onderwijssituaties voor uiteenlopende doelgroepen.*

- De leraar heeft basale *(/diepgaande)* kennis van het herkennen en bijsturen van ineffectieve copingstrategiën van leerlingen *en is in staat om dit te incorporeren in diverse onderwijssituaties voor uiteenlopende doelgroepen.*

Specificatie groepsleraar 12+

(doelgroepen: onderbouw vmbo basis en kader, mbo 1, vso dagbesteding en arbeid, onderbouw vso vervolgonderwijs, praktijkonderwijs, ISK)

- De leraar is zich bewust van de maatschappelijke uitgangspositie van de leerlingen en kan hierover met hen in gesprek.
- De leraar heeft diepgaande kennis van ontwikkelingsproblemen, gedragsproblematiek en multidiagnostiek - inclusief hun prevalentie - en is in staat om met die kennis de (leer)potentie van de leerling te zien en tot ontwikkeling te brengen.
- De leraar is zich ervan bewust dat er (grote) verschillen in sociaal-emotioneel en cognitief niveau kunnen optreden bij leerlingen uit de verschillende doelgroepen *en is in staat om dit te incorporeren in diverse onderwijssituaties voor uiteenlopende doelgroepen.*
- De leraar heeft basale *(/diepgaande)* kennis van het signaleren en wegwerken van leerachterstanden *en is in staat om dit te incorporeren in diverse onderwijssituaties voor uiteenlopende doelgroepen.*
- De leraar heeft diepgaande kennis van het herkennen en bijsturen van ineffectieve copingstrategieën van leerlingen *en is in staat om dit te incorporeren in diverse onderwijssituaties voor uiteenlopende doelgroepen.*

Specificatie leraar vo en docent mbo

(doelgroepen: onderbouw havo en vwo, vmbo, pro, mbo, vso vervolgonderwijs, ISK)

- De leraar is zich ervan bewust dat er (grote) verschillen in sociaal-emotioneel en cognitief niveau kunnen optreden bij leerlingen uit de diverse doelgroepen *en is in staat om dit te incorporeren in diverse onderwijssituaties.*
- De leraar heeft basale *(/diepgaande)* kennis van het signaleren en wegwerken van leerachterstanden *en is in staat om dit te incorporeren in diverse onderwijssituaties voor uiteenlopende doelgroepen.*
- De leraar heeft basale *(/diepgaande)* kennis van het herkennen en bijsturen van ineffectieve copingstrategieën van leerlingen *en is in staat om dit te incorporeren in diverse onderwijssituaties voor uiteenlopende doelgroepen.*

Specificatie leraar vho

(doelgroepen: bovenbouw havo en vwo, gehele tweedegraadsgebied)

- De leraar is analytisch-verbaal sterk en geeft invulling aan de behoefte tot diepgaande uitdaging van de leerlingen op dat gebied.

KLASSENMANAGEMENT (ALGEMENE EISEN)

- De leraar neemt de regie, communiceert duidelijke regels, bekrachtigt positief gedrag en grijpt, indien nodig, tijdig en passend in, *stuurt op autonomie van de leerling en is in staat om hierbij af te stemmen op individuele behoeften van leerlingen, op basis van een goede pedagogische relatie.*

- De leraar zorgt voor een veilige, positieve en motiverende leeromgeving, *is in staat om de leerlingen actief te betrekken bij de ontwikkeling van deze omgeving en benut rust en ruimte die ontstaan voor onder andere diepgaandere individuele begeleiding.*

- De leraar heeft kennis van groepsdynamica en zet deze kennis *planmatig* in ter bevordering van een veilig, positief en effectief leerklimaat *en betrekt leerlingen hier actief bij.*

- De leraar schept organisatorische randvoorwaarden zoals een effectieve inrichting van de leeromgeving, *kan hierbij inspelen op de onderwijsbehoeften van individuele leerlingen en baseert de aanpak op (wetenschappelijke) inzichten ten aanzien van de inrichting van de leeromgeving.*

Specificatie leraar po

(doelgroepen: po, (v)so en pro)

- De leraar beheerst specifieke technieken om rust en structuur te bieden aan een groep jonge leerlingen, bijvoorbeeld door liedjes, vaste overgangen, een herkenbaar dagritme en materialen die voor leerlingen zelfstandig bereikbaar zijn.

PROFESSIONEEL BEKWAAM

Professioneel bekwaam wil zeggen dat een leraar reflectief en onderzoekend handelt en zich daarmee kan verhouden tot zichzelf en de omgeving binnen en buiten de school of instelling.

REFLECTIEF EN ONDERZOEKEND HANDELEN (ALGEMENE EISEN)

- De leraar heeft een *integratieve* onderwijsvisie (in wording) over alle aspecten van het beroep en verbindt dit (in toenemende mate) aan het handelen op de korte *en langere termijn.*

- De leraar is actief op zoek naar manieren om de eigen aanpak te verbeteren en leerresultaten te verhogen, maakt daarbij gebruik van theorie en onderzoeksuitkomsten en toont een reflectieve, lerende en onderzoekende houding t.a.v. het inhoudelijk, pedagogisch, didactisch en professioneel handelen, *neemt hier regie op, en zoekt actief naar verschillende of andere perspectieven om eigen opvattingen over onderwijs of de visie van de school aan te scherpen en draagt daarmee bij aan de gezamenlijke kennisbasis van het team.*

- De leraar is in staat tot reflectie op ethische kwesties met betrekking tot de eigen beroepsuitoefening *en zoekt actief naar andere perspectieven om eigen opvattingen over onderwijs of de visie van de school aan te scherpen.*

- De leraar vraagt om hulp en feedback van collega's, bijvoorbeeld over werkdruk en professionele autonomie en kan grenzen aangeven *en collega's, gevraagd en ongevraagd, van constructief advies voorzien.*

ZICH VERHOUDEN TOT DE ORGANISATIE (ALGEMENE EISEN)

- De leraar maakt deel uit van een team en participeert actief en constructief in de samenwerking *en is in staat om regie te nemen op die samenwerking.*
- De leraar kan het pedagogisch, didactisch, inhoudelijk en professioneel handelen afstemmen met en verantwoorden aan collega's en hierop feedback ontvangen en geven *en is in staat om leraren in opleiding en startende leraren hierin te begeleiden.*
- De leraar volgt de (beleids)ontwikkelingen binnen de organisatie en weet hoe leraren daar invloed op kunnen uitoefenen *en is in staat om actief en constructief te participeren in het vormgeven van (beleids)ontwikkelingen binnen de organisatie.*
- De leraar heeft basiskennis van de cao en wetgeving omtrent de positie van de leraar binnen de organisatie *en bewaakt en draagt bij aan de naleving hiervan.*

ZICH VERHOUDEN TOT DE OMGEVING VAN DE ORGANISATIE (ALGEMENE EISEN)

- De leraar kan informatie over het onderwijs en de voortgang van de leerling communiceren aan ouders/verzorgers *met diverse achtergronden*, evenals aan andere professionals, *en werkt met hen samen ten behoeve van het welzijn van de leerling.*

- De leraar heeft inzicht in de ondersteuningsstructuren binnen *en buiten* de organisatie, *is in staat om tijdig te signaleren en zet samenwerking in gang ten behoeve van het welzijn van de leerling om andere (zorg)professionals in de klas onderwijskundig aan te sturen.*

Specificatie groepsleraar 12+

(doelgroepen: onderbouw vmbo basis en kader, mbo 1, vso dagbesteding en arbeid, onderbouw vso vervolgonderwijs, praktijkonderwijs, ISK)

- Beroepsgericht: De leraar onderhoudt (indirect) contact met de beroepspraktijk.

- Beroepsgericht: De leraar handelt onderzoekend en reflectief op ethische kwesties met betrekking tot de beroepsuitoefening waarvoor de leerlingen worden opgeleid.

Specificatie leraar vo en docent mbo

(doelgroepen: onderbouw havo en vwo, vmbo, pro, mbo, vso vervolgonderwijs, ISK)

- Beroepsgericht: De leraar onderhoudt (indirect) contact met de beroepspraktijk.
- Beroepsgericht: De leraar handelt onderzoekend en reflectief op ethische kwesties met betrekking tot de beroepsuitoefening waarvoor de leerlingen worden opgeleid.

ZICH VERHOUDEN TOT DE BEROEPSGROEP ALS GEHEEL (ALGEMENE EISEN)

- De leraar is zich ervan bewust dat hij/zij toetreedt tot een beroepsgroep die verantwoordelijkheid draagt voor de (inhoudelijke) ontwikkeling en de kwaliteit van het onderwijs *en is in staat om te participeren in professionele netwerken die hieraan bijdragen, en anticipeert op toekomstige maatschappelijke en technologische veranderingen.*
- De leraar is zich bewust van professionele waarden en standaarden die gehanteerd worden binnen de beroepsgroep en past deze toe in de dagelijkse praktijk *en draagt bij aan de bekendheid en ontwikkeling ervan.*
- De leraar heeft inzicht in de totstandkoming van en ontwikkelingen in het (nationale) onderwijsbeleid *en is in staat om daaraan een bijdrage te leveren.*

Belangrijkste wijzigingen in de bekwaamheidseisen

Alle leerlingen bediend

Alle leerlingen moeten kunnen rekenen op leraren die goed toegerust zijn om de maximale leer- en ontwikkelresultaten met hen te behalen en hen zo de beste kansen te bieden.

Een leraar wordt altijd opgeleid voor het onderwijzen van meerdere doelgroepen (zie tabel 1). Het verzorgen van onderwijs aan diverse doelgroepen vraagt deels om verschillende inhoudelijke, didactische en pedagogische kennis en vaardigheden van leraren. Om recht te doen aan de onderwijsbehoeften van alle leerlingen zijn er in de bekwaamheidseisen, waar nuttig en relevant, specificaties per doelgroep opgenomen.

Het uitgangspunt blijft dat leraren na het behalen van de opleiding startbekwaam zijn voor alle doelgroepen waar zij op basis van hun bevoegdheid les aan mogen geven. De beroepsgroep vindt het van belang om in de initiële opleiding in ieder geval kennis op te doen over de kenmerken en onderwijsbehoeften van alle doelgroepen waar ze les aan mogen geven. Daarnaast moet de sterke inhoudelijke, didactische, pedagogische en professionele basis de (startende) leraar in staat stellen om een specifiek handelingsrepertoire op te bouwen wanneer de leraar met een nieuwe doelgroep gaat werken.

Bij het opstellen van de bekwaamheidseisen is expliciet rekening gehouden met het belang van inclusie. De eisen zijn zo geformuleerd dat zij recht doen aan de diversiteit van de leerlingpopulatie en de noodzaak om leraren toe te rusten voor het werken in inclusieve leeromgevingen. Hierbij wordt van leraren niet verwacht dat zij alle ondersteuningsbehoeften van leerlingen zelfstandig kunnen vaststellen en faciliteren. Wel wordt van hen verwacht dat zij signalen kunnen herkennen, weten wanneer en hoe zij hulp moeten inschakelen, en kunnen samenwerken met interne en externe deskundigen om passende ondersteuning te organiseren.

Tabel 1. Overzicht doelgroepen per bevoegdheid, *in magenta de wijzigingen*

Leraar po (groepsleraar 4 t/m 12 jaar)	Regulier po en sbo So Vso Praktijkonderwijs
Groepsleraar 12+	*Onderbouw vmbo basis en kader* *Praktijkonderwijs* *Vso dagbesteding* *Vso arbeid* *Onderbouw vso vervolgonderwijs* *Mbo niveau 1*
Leraar vo en docent mbo (tweedegraads)	Onderbouw havo en vwo Vmbo Mbo *Pro* *Vso vervolgonderwijs* *Tevens mag de leraar vo/docent mbo zijn eigen vak geven in het gehele po en (v)so*
Leraar vho (eerstegraads)	Bovenbouw havo en vwo Doelgroepen 2e graads gebied *Tevens mag de leraar vho zijn eigen vak geven in het gehele po en (v)so*

Nieuw type leraar; Groepsleraar 12+

Sinds de invoering van de wet BIO zijn er drie typen leraar met elk een eigen initiële lerarenopleiding: de leraar po (groepsleraar), de leraar vo/docent mbo (tweedegraads) en de leraar vho (eerstegraads). Bij de introductie van de wet BIO heeft de wetgever de beroepsgroep de mogelijkheid gegeven om een nieuw bekwaamheidsgebied toe te voegen voor bepaalde leerjaren en/of doelgroepen in het onderwijs.

De volgende knelpunten in het bevoegdhedenstelsel hebben aanleiding gegeven om ook voor de groepsleraar 12+ bekwaamheidseisen te formuleren:

- De pabo geeft de bevoegdheid om les te geven aan leerlingen in de middelbare schoolleeftijd, namelijk de leerlingen in het pro en vso, maar leidt daar niet specifiek voor op. De focus binnen de pabo ligt op leerlingen tot 12 jaar in het reguliere onderwijs.

- Er is behoefte aan leraren die sterk pedagogisch-didactisch onderlegd zijn en meerdere vakken geven (minder wisselende gezichten voor de klas) voor specifieke doelgroepen in het onderwijs, namelijk onderbouw vmbo basis en kader, mbo 1, vso dagbesteding en arbeid, vso vervolgonderwijs onderbouw en praktijkonderwijs.[1]

De groepsleraar 12+ is een leraar die al sinds 2006 werkzaam is in het vso, pro en in de onderbouw van het vmbo basis en kader. Voor het vso en een groot aantal vakken in het pro geeft de pabo rechtstreeks de bevoegdheid om les te geven. Voor het vmbo basis en kader dient iemand na de pabo nog een specifiek bijscholingstraject te volgen om les te mogen geven. Er is zodoende nog geen eigen opleidingsroute, terwijl het verzorgen van onderwijs aan deze groepen in de leeftijd 12+ om wezenlijk andere kennis en vaardigheden vraagt van leraren dan het onderwijs aan de leeftijd 4-12. Daarnaast zijn eerste en tweedegraads leraren en pdg-ers in het mbo inzetbaar voor alle vakken waar het bevoegd gezag hen bekwaam in acht. In die zin kunnen deze leraren in het mbo dus ook als groepsleraar worden ingezet in de entree-opleidingen, zonder dat ze daar specifiek toe zijn opgeleid.

[1] AOb, CNV Onderwijs, FvOv, Platform VVVO en FNV O&O (2020). *Leraren over bevoegdhedenstelsel*

De beroepsgroep adviseert om de groepsleraar 12+ middels een aparte opleiding op te leiden en de bevoegdheid te geven voor een groot aantal vakken in het praktijkonderwijs, vso dagbesteding en arbeid, vso vervolgonderwijs onderbouw, vmbo basis en kader onderbouw, mbo 1 en internationale schakelklassen. De bevoegdheid zou gelden voor de basisvaardigheden Nederlands, rekenen/ wiskunde, Engels en burgerschap, de zaakvakken aardrijkskunde, geschiedenis en biologie en de praktijk-oriënterende vakken.

Deze bevoegdheid komt naast de al bestaande bevoegdheden te staan. Dit betekent dat de pabo nog steeds toegang geeft om les te geven in het praktijkonderwijs, het vso en, na een opscholingstraject, in het vmbo basis en kader. Daarnaast kunnen eerste- en tweedegraadsdocenten aan deze doelgroepen hun eigen vak geven en kunnen zij, net als pdg-ers, alle vakken in het mbo geven waar het bevoegd gezag hen bekwaam in acht.

Het verschil met de reeds bestaande bevoegdheden is dat de groepsleraar 12+ op pedagogisch-didactisch vlak diepergaande kennis en een breder handelingsrepertoire voor de specifieke doelgroepen aangeleerd krijgt dan de leraar die van de pabo, eerste of tweedegraads opleiding afkomt. Vakinhoudelijk is het verschil dat de pabo zich richt op het curriculum van het po en de groepsleraar 12+ op het curriculum van het pro, vso, vo en mbo1, en dat de eerste en tweedegrader zich diepergaand toeleggen op één vak, waar de groepsleraar 12+ zich breder, maar minder diepgaand bekwaamt in het lesgeven van meerdere vakken.

Met de toevoeging van de groepsleraar 12+ is tegemoetgekomen aan de behoefte om de groepsleraar voor jongeren in het vso, vo en mbo beter toe te rusten om deze doelgroepen gericht te ondersteunen in deze ontwikkelingsfase.

(V)So dagbesteding en arbeid

Vanuit de enquêtes van de lerarenorganisaties en vanuit de sectorraad Gespecialiseerd Onderwijs is, onder andere via de werkagenda van de minister uit 2022, aandacht gevraagd voor de bevoegdheden in het vso dagbesteding en arbeid. Een van de vraagstellingen hierin is of de bekwaamheidseisen voor beide doelgroepen voldoende aansluiten bij de huidige sets aan bekwaamheidseisen. We hebben daarom in het traject overleg gevoerd met leden van de Landelijke Werkgroep Bevoegdheden (LWB) en, in samenwerking met de sectorraad GO, aparte sessies belegd om met leraren en stakeholders, werkzaam in vso-dagbesteding en -arbeid, hierover in gesprek te gaan.

Ook in de enquête hebben we specifiek aandacht besteed aan deze vraag. In lijn met de LWB hebben we geconcludeerd dat de eisen om goed les te kunnen geven in vso arbeid goed aansluiten bij de eisen die nodig zijn om goed les te kunnen geven in het praktijkonderwijs. Beide groepen worden goed bediend via de groepsleraar 12+, de pabo en de tweedegraads vakgerichte bevoegdheden. Voor de doelgroep in dagbesteding is de aansluiting met de pabo en groepsleraar 12+ minder eenduidig. Het tijdsbestek binnen dit traject was te kort om dit vraagstuk voldoende diepgaand te onderzoeken.

Het vraagstuk of de benodigde eisen voor het lesgeven binnen dagbesteding voldoende aansluiten bij de pabo en/of groepsleraar 12+, of dat een apart bekwaamheidsgebied beter past, blijft daarom relevant. We bevelen daarom aan om dit via een apart traject verder uit te laten werken door de beroepsgroep.

Concrete eisen, geduid in start- en vakbekwaam

De wettelijke bekwaamheidseisen moeten dekkend zijn en de kern van het leraarschap voldoende concreet beschrijven, zo beveelt de Onderwijsraad aan in haar recente advies 'Bekwaamheid beter borgen.' Ook uit de evaluatie en raadplegingen die in het kader van de herijking zijn uitgevoerd, bleek dit steeds opnieuw: de bekwaamheidseisen zijn onvoldoende concreet om richting te geven aan de curricula van lerarenopleidingen en geven onvoldoende handvatten om werkgevers houvast te bieden bij het ondersteunen van leraren in hun professionele ontwikkeling en onderhoud van bekwaamheden.

In deze herijking zijn de bekwaamheidseisen daarom waar mogelijk geconcretiseerd en is start- en vakbekwaamheid nader geduid. Leraren staan vaak vanaf de eerste dag na diplomering alleen voor de klas en moeten daarom beschikken over de vaardigheden om goed les te kunnen geven. Maar leraren hoeven niet meteen alles te kunnen. Ze werken samen met collega's en ontwikkelen hun kwaliteiten gedurende hun loopbaan. Met de duiding van start- en vakbekwaam wordt de richting van de professionele ontwikkeling van (startende) leraren duidelijker geschetst.

Startbekwaamheid richt zich op de kern van het beroep leraar, namelijk het verzorgen van onderwijs. Dat betekent dat het zwaartepunt voor startbekwaamheid komt te liggen bij inhoudelijke, didactische en pedagogische bekwaamheid. Vakbekwaamheid richt zich op de aspecten van inhoudelijke, didactische en pedagogische bekwaamheid die oefening en ervaring vragen, namelijk het uitbreiden van het handelingsrepertoire door autonomer en meer leerlinggestuurd te handelen in complexere situaties. Daarnaast richt het zich op de professionele bekwaamheid, namelijk de wijze waarop de leraar reflectief en onderzoekend handelt ten opzichte van zichzelf, de organisatie, de omgeving van de organisatie en de beroepsgroep als geheel.

Professionele bekwaamheid toegevoegd

In Het Beroepsbeeld Leraar[1] [2] heeft de beroepsgroep van leraren de essentie van het beroep beschreven: de leraar draagt kennis en vaardigheden over aan de leerling, de leraar is expert in het omgaan met leerlingen en de leraar zorgt voor een veilige en stimulerende plek om te leren.

Deze essentie wordt weergegeven volgens de driedeling van inhoudelijke, didactische en pedagogische bekwaamheid, met een toevoeging van een vierde categorie, namelijk de professionele bekwaamheid. Deze draait om de vraag wat een leraar moet kennen en kunnen om reflectief en onderzoekend te handelen en zich daarmee te verhouden tot zichzelf en de omgeving binnen en buiten de school of opleiding.

Deze vierde categorie is opgenomen in de bekwaamheidseisen, die daarmee aansluiten op het beroepsbeeld leraar en zo recht doen aan alle aspecten van het beroep, binnen en buiten de klas.

[1] AOb, CNV Onderwijs, FvOv, BVMBO, Platform VVVO (2024). *Beroepsbeeld leraar po, (v)so, vo en mbo*

[2] Platform Samen Opleiden & Professionaliseren, BVMBO (2019). *Beroepsbeeld mbo-docent*

Tot slot...

De kwaliteit van de leraar is de belangrijkste sleutel voor goed onderwijs. Daarom moet de kwaliteit van de leraar altijd gewaarborgd zijn. De beroepsgroep heeft de bekwaamheidseisen herijkt vanuit de overtuiging dat alle leraren hieraan moeten voldoen om goed onderwijs te kunnen bieden aan leerlingen. Dit geldt ongeacht het type opleiding dat een leraar heeft gevolgd of de organisatie waarin een leraar werkzaam is, ook in tijden van tekorten aan mensen en middelen. Leraren willen in staat gesteld worden om aan de bekwaamheidseisen te voldoen. Daarvoor moeten leraren gefaciliteerd worden.

Dit begint bij de opleiding. Alle opleidingsroutes moeten de bekwaamheid van startende leraren borgen door doelgericht op te leiden naar startbekwaamheid, ongeacht de duur, vorm of doelgroep van de opleiding. Op dit moment bestaan er ruim 300 verschillende routes naar het leraarschap, elk met een eigen visie, een eigen curriculum en met een uiteenlopende studieduur[1]. Bij een aantal (verkorte) lerarenopleidingen wordt de inhoudelijke bekwaamheid verondersteld op basis van voorgaande (beroeps)ervaringen. Het gaat daarbij om het pedagogisch-didactisch getuigschrift (pdg), de educatieve module en minor, de eenjarige universitaire lerarenopleiding, de eenjarige kopopleiding en soms ook het maatwerktraject zij-instroom in het Beroep leraar in po/vo. Voor deze leraren vragen wij aandacht voor de inhoudelijke en vakdidactische bekwaamheidseisen, die niet of in mindere mate onderdeel vormen van de inhoud van de opleiding.

De beroepsgroep van leraren vindt het van belang dat erop wordt toegezien dat alle toekomstige leraren worden opgeleid om aan alle bekwaamheidseisen te kunnen voldoen. Hiertoe is het van belang dat de bekwaamheidseisen bij de accreditatie van lerarenopleidingen een grotere rol spelen.

[1] Inspectie van het Onderwijs (2020). *Routes naar het leraarschap*

Daarna heeft de werkgever een belangrijke rol in het faciliteren van leraren om hun bekwaamheid te kunnen onderhouden en in hun doorgroei van startbekwaam naar vakbekwaam. Daar hoort bij dat de werkgever weet in welke fase van de professionele ontwikkeling de leraar zich bevindt en de verwachtingen van de leraar daarop aanpast, zeker bij de startende leraar. Ook moet de werkgever alle leraren tijd, ruimte en een professionele cultuur bieden waarin de leraar aan de eigen bekwaamheid kan werken.

De situatie in het mbo vraagt daarnaast nadrukkelijk om aandacht, omdat docenten in het mbo breed ingezet kunnen worden voor verschillende vakgebieden. Het bevoegd gezag bepaalt voor welke andere vakken een docent bekwaam wordt geacht, buiten het vakgebied waarvoor de docent daadwerkelijk is opgeleid. De docent moet zich zodoende nieuwe kennis en vaardigheden eigen kunnen maken bij inzet in een ander vakgebied, en daarin gefaciliteerd worden door de werkgever. De beroepsgroep van leraren heeft dit opgenomen in de bekwaamheidseisen en specificeert daarbij dat dit alleen van een vakbekwame docent kan worden verwacht.

Uiteindelijk is het goede gebruik van de bekwaamheidseisen een taak voor alle betrokkenen; de (beroepsgroep van) leraren en schoolleiders, de werkgevers en de opleiders. Om ervoor te zorgen dat de bekwaamheidseisen in de praktijk beter tot hun recht komen, is het van belang dat het gebruik ervan de komende zes jaar, tot de volgende herijking, structureel wordt gevolgd en gemonitord door al deze betrokkenen. Zo kan de de implementatie tussentijds worden bijgestuurd en kan er met een helder gemeenschappelijk beeld worden toegewerkt naar de herijking van 2031.

BEKWAAM